

Nr 253.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag med vissa bestämmelser om tryckta skrifter vid krig eller krigsfara; given Stockholms slott den 2 maj 1941.

Under åberopande av bilagda i statsrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att — med frånträdande av sitt i skrivelse den 13 juni 1940, nr 422, anmälda beslut — under förutsättning att av 1940 års lagtima riksdag såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaget förslag till ändrad lydelse av § 86 regeringsformen och § 38 riksdagsordningen samt till införande i tryckfrihetsförordningen av en ny paragraf, betecknad såsom § 6, varder av riksdagen slutligen godkänt, antaga bilagda förslag till lag med vissa bestämmelser om tryckta skrifter vid krig eller krigsfara.

GUSTAF.

K. G. Westman.

F ö r s l a g

till

L a g**med vissa bestämmelser om tryckta skrifter vid krig eller krigsfara.**

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

I den ordning varom stadgas i § 6 tryckfrihetsförordningen må förordnas, då riket befinner sig i krig eller krigsfara, att vad i 2 § samt 4—9 §§ stadgas om förhandsgranskning och införselbud skall äga tillämpning, samt då riket befinner sig i krig, att vad i 3, 4 och 9 §§ stadgas om utgivningsförbud skall äga tillämpning.

2 §.

Konungen äger, då det nödvändiggöres av hänsyn till rikets farliga belägenhet, att i fråga om tryckta skrifter meddela stadgande om förhandsgranskning, i den omfattning som prövas erforderlig, för att förebygga att i sådan skrift offentliggöras meddelanden, vilka äro ägnade att undergräva krigslydnaden, försvåra militära företag eller eljest försämra krigsmaktens ställning eller försvaga rikets försvarskraft eller att störa rikets fredliga förhållande till främmande makt, eller vilka åsyfta att förbereda statsskickets omständande med våldsamma medel eller med hjälp av främmande makt eller äro ägnade att allvarligt störa ordningen inom landet.

3 §.

Konungen äger förbjuda utgivandet av periodisk skrift,

- 1) om i skriften offentliggjorts meddelande av sådan beskaffenhet som i 2 § sägs, eller
- 2) om genom uppenbar tredska eller grov försummelse av skriftens utgivare föreskrifter som meddelats rörande förhandsgranskning av skriften icke iakttagits.

Förbud, varom nu sagts, skall meddelas för viss tid, högst sex månader, och må förlängas för högst sex månader varje gång samt återkallas, då anledning därtill finnes.

I fall, som i första stycket under 1) sägs, må utgivningsförbud ej meddelas, med mindre skriftens utgivare av chefen för justitiedepartementet tilldelats varning med tillkännagivande, att skriftens innehåll givit anledning att

överbäga dylikt förbud, samt jämväl därefte i skriften offentliggjorts meddelande av sådan beskaffenhet som i 2 § sägs.

4 §.

Innan stadgande meddelas enligt 2 § om förhandsgranskning, som avser viss skrift, eller enligt 3 § utgivningsförbud eller förlängning därav beslutas, skall yttrande inhämtas från riksdagens tryckfrihetskommitté.

5 §.

Granskning, varom i 2 § sägs, handhaves av statens granskningsmyndighet. Statens granskningsmyndighet skall bestå av en granskningschef och sju sakkunniga. Granskningschefen och de sakkunniga utses av Konungen. Tre av de sakkunniga skola utses bland personer med erfarenhet av redaktionellt tidningsmannaarbete, föreslagna av de tidningsmannaoorganisationer som Konungen bestämmer. Förslag härom skall för att vinna avseende upptaga minst dubbelt så många personer som de, vilka skola med ledning av förslaget förordnas till sakkunniga. Av de övriga sakkunniga skall en vara militär befattningshavare och utses efter förslag av överbefälhavaren över rikets försvarskrafter samt en hava erfarenhet rörande utrikespolitiska förhållanden.

Granskningsmyndigheten skall för granskningen tillsätta särskilda granskningsmän.

6 §.

Tillsyn över granskningsmyndighetens verksamhet utövas på sätt Konungen bestämmer.

Granskningsmyndigheten bör vid fullgörandet av sina åligganden samarbeta med statens informationsstyrelse.

7 §.

Granskningsmans åtgärd skall omedelbart underställas granskningsmyndighetens prövning, därest den som beröres av åtgärden det begär. Klagan över granskningsmyndighetens beslut må hos Konungen föras genom besvär, vilka skola hava inkommit till justitiedepartementet sist å åttonde dagen efter det klaganden erhållit del av beslutet. Utan hinder av däröver förd klagan skall granskningsmyndighetens beslut lända till efterrättelse intill dess annorlunda förordnas.

Närmare bestämmelser om granskningsmyndighetens verksamhet meddelas av Konungen.

8 §.

Där det erfordras för att hindra spridande av meddelanden av sådan beskaffenhet som i 2 § sägs, må Konungen meddela förbud mot att i riket införas tryckta skrifter, genom vilka dylika meddelanden här kunna spridas. I avbidan på Konungens beslut om sådant förbud äger chefen för justitiedepartementet därom meddela förordnande, som må gälla högst åtta dagar.

9 §.

Har stadgande om förhandsgranskning jämlikt 2 § utfärdats eller förbud jämlikt 3 eller 8 § meddelats, skall stadgandet eller förbudet även gälla skrift, vilken uppenbarligen är avsedd att ersätta skrift som avses med stadgandet eller förbudet.

10 §.

Underlåter utgivare av skrift att iakttaga föreskrift, som meddelats rörande förhandsgranskning av skriften, eller utgiver någon skrift i strid mot utgivningsförbud varom i 3 § sägs, eller bryter någon mot införsel förbud som i 8 § sägs, straffes med dagsböter eller fängelse; och vare skriften förverkad.

Böter och förverkad egendom tillfalla kronan.

Denna lag träder i kraft den dag, Konungen med riksdagen bestämmer, och skall gälla under ett år från nämnda dag. Förbud eller föreskrift enligt lagen skall ej gälla utöver tiden för lagens giltighet. I fråga om sådant under nämnda tid begånget brott, som i lagen avses, skall vad där är stadgat äga tillämpning även efter det lagen i övrigt upphört att gälla.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 2 maj 1941.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, förslag till *lag med vissa bestämmelser om tryckta skrifter vid krig eller krigsfara.*

Föredraganden anför:

I anledning av proposition (nr 269) till 1940 års lagtima riksdag antog riksdagen såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling förslag till ändrad lydelse av § 86 regeringsformen och § 38 riksdagsordningen samt till införande i tryckfrihetsförordningen av en ny paragraf, betecknad såsom § 6. Enligt detta förslag, som ännu icke slutligt prövats av riksdagen, må i den ordning varom stadgas i särskild av Konungen och riksdagen samfällt stiftad lag, då riket befinner sig i krig eller krigsfara, meddelas föreskrift om förhandsgranskning av tryckta skrifter och om förbud mot införande i riket av sådana skrifter, samt, då riket befinner sig i krig, jämväl meddelas förbud mot utgivande av periodisk skrift. Bestämmelserna i den särskilda lagen må, när riksdagen ej är samlad, träda i tillämpning, då Konungen så förordnar; sådant förordnande må dock ej meddelas med mindre Konungen låtit riksdagskallelse utgå eller riksdagen ändock skall sammanträda inom trettio dagar. Gillas ej meddelat förordnande av nästföljande riksdag inom trettio dagar från riksdagens början, skall detsamma efter utgången av denna tid upphöra att lända till efterrättelse. Under tid då riksdagen är samlad äger Konungen med riksdagens samtycke meddela förordnande som nu sagts. För beslut av riksdagen som här avses erfordras, att minst tre fjärdedelar av de röstande i vardera kammaren vid votering instämt i beslutet.

I den nämnda propositionen framlades även förslag till lag med vissa bestämmelser om tryckta skrifter vid krig eller krigsfara. Förslaget antogs av riksdagen med vissa smärre av konstitutionsutskottet förordade jämkningar under förutsättning att den såsom vilande antagna grundlagsändringen bleve slutligen godkänd. Riksdagens beslut anmäldes i skrivelse den 13 juni 1940, nr 422.

Den sålunda villkorligt antagna lagen överensstämmer med avseende å förutsättningarna för dess tillämpning med grundlagsförslaget. Enligt 2 § av lagen äger Konungen, om innehållet i periodisk skrift visat sig vid upprepade tillfällen ägnat att framkalla fara för rikets säkerhet eller skada rikets förhållande till främmande makt eller undergräva krigslydnaden eller ock därmed åsyftats att förbereda samhällsordningens omstörtande med våldsamma medel eller med hjälp av främmande makt, förbjuda att skriften utgives; förbudet skall meddelas för viss tid, högst sex månader, och må förlängas för högst sex månader varje gång samt återkallas då anledning därtill finnes. Det skall även inbegripa skrift, vilken uppenbarligen är avsedd att ersätta skrift som förbudet gäller. Vidare äger Konungen enligt 3 § att till skydd för de allmänna intressen, varom i 2 § sägs, meddela stadgande om förhandsgranskning av tryckta skrifter, i den omfattning och ordning som prövas erforderlig och lämplig, ävensom om befogenhet för granskningsmyndigheten att därvid meddela de föreskrifter som finnas påkallade. Enligt 4 § skall, innan förbud enligt 2 § eller förlängning därav beslutas eller enligt 3 § stadgande meddelas om förhandsgranskning, som endast avser vissa skrifter, yttrande inhämtas från riksdagens tryckfrihetskommitté. Till skydd för nyssnämnda allmänna intressen må enligt 5 § chefen för justitiedepartementet förbjuda att i riket införas tryckta skrifter, som äro avsedda att här spridas. I 6 § stadgas, att där någon uppsåtligt utgiver skrift i strid mot förbud, varom i 2 § sägs, eller utan att iakttaga stadgande om förhandsgranskning, som meddelats enligt 3 §, eller åsidosätter föreskrift vid sådan granskning eller överskrider förbud, varom i 5 § sägs, han skall straffas med dagsböter eller fängelse, varjämte skriften skall vara förverkad. Lagen träder i kraft den dag Konungen med riksdagen bestämmer och skall gälla under ett år från nämnda dag.

Vid innevarande års riksdag har konstitutionsutskottet i utlåtande den 20 mars 1941, nr 8, med anledning av väckta motioner hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning av frågan om revision av den av riksdagen villkorligt antagna lagen med vissa bestämmelser om tryckta skrifter vid krig eller krigsfara samt om framläggande för innevarande riksdag av förslag i ämnet. I utlåtandet anförde utskottet:

I det utlåtande (nr 28) till föregående års lagtima riksdag, vari utskottet tillstyrkte de i det föregående berörda grundlags- och lagförslagen, framhöll utskottet, att tryckfriheten — i vars hägn vårt svenska samhällsskick nått sin nuvarande utveckling — var en för ett fritt och självständigt folk ovärderlig och oförytterlig tillgång. Varje strävan att söka göra den offentliga meningen i landet likriktad eller ensartad borde därför motarbetas. Även i tider av krig och allmän osäkerhet borde pressens fria prövningsrätt så långt möjligt lämnas oförkränkt. Utskottet ansåg det dock vara uppenbart, att statsmakterna under utomordentliga förhållanden kunde behöva utrustas med möjligheter till kontroll av och ingripande mot sådant missbruk av tryckfriheten, genom vilket landets säkerhet kunde äventyras. Dylika ingripanden måste emellertid ske med största varsamhet och borde endast få förekomma då så befunnos oundgängligen nödvändigt.

Då utskottet alltfört omfattar den åsikt, som kommit till uttryck i detta allmänna principuttalande, finner utskottet det synnerligen angeläget, att den särskilda lag, som kompletterar den föreslagna nya 6 § tryckfrihetsförordningen, är så utformad, att den med största möjliga klarhet anger de förutsättningar, under vilka censur och indragning av skrifter skola få förekomma, samt att dessa ingripanden i det särskilda fallet icke gå längre än vad som på grund av förhållandena är oundgängligen nödvändigt. Med hänsyn till de erinringar, som ur dessa synpunkter riktats mot den särskilda lagens utformning, får utskottet i betraktande av ämnets utomordentliga vikt tillstyrka en närmare utredning av frågan om en sådan överarbetning av denna lag, att denna utan att förfela sitt ändamål dock i görligaste mån skapar garantier för tryckfrihetens bevarande även under utomordentliga förhållanden. Vid en sådan undersökning bör uppmärksamheten i förut angivna syfte framför allt inriktas på utformningen av 2 och 3 §§ i lagen. Härvid bör även övervägas, huruvida ej de grundläggande reglerna angående såväl de centrala som de lokala censurmyndigheternas organisation och befogenheter ävensom besvär förfarandet i censurmål böra meddelas i lagen och icke endast i en administrativ tillämpningsförfattning. Vidare torde den frågan böra tagas under omprövning, om ej 5 § i anslutning till den nya lydelsen av 3 § 9 mom. tryckfrihetsförordningen bör utformas så, att den definitiva rätten att förbjuda skrifers införande i riket lägges i Kungl. Maj:ts hand och chefen för justitiedepartementet endast förlänas en provisorisk beslutanderätt i ämnet.

Det är enligt utskottets mening önskvärt, att den förevarande revisionen genomföres innan det såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antagna förslaget till ändrad lydelse av § 86 regeringsformen och § 38 riksdagsordningen samt till införande i tryckfrihetsförordningen av en ny paragraf, betecknad såsom § 6, slutligt prövas av riksdagen.

Utskottets utlåtande bifölls av riksdagen, som avlät skrivelse (nr 119) i överensstämmelse med utskottets hemställan.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 28 mars 1941 tillkallade jag följande personer att delta i överläggningar rörande revision av den ifrågavarande lagen, nämligen universitetskanslern Ö. Undén, landshövdingen S. Linnér, generalmajoren friherre A. O. Rappe, chefen för statens informationsstyrelse professorn S. Tunberg, souschefen i samma styrelse expeditionschefen C. Romberg, överstelöjtnanten K. G. Björck, biträdande avdelningschefen i utrikesdepartementet R. Kumlin, byråchefen i utrikesdepartementet O. U. K. Thorsing, ordföranden i konstitutionsutskottet kyrkoherden H. M. Hallén, vice ordföranden i konstitutionsutskottet hemmansägaren J. E. Andersson, ledamöterna i konstitutionsutskottet möbelsnickaren J. E. G. Fast, professorn N. Herlitz och rektorn G. A. Mosesson, ordföranden i Publicistklubben chefredaktören I. Österström, verkställande direktören i Tidningarnas telegrambyrå aktiebolag G. F. A. Reuterswärd, ordföranden i Svenska bokförläggareföreningen och Boktryckarkammaren f. d. hovrättsrådet T. Liljestrand, ordföranden i Svenska tidningsutgivareföreningen redaktören O. Alström, ordföranden i Svenska journalistföreningen redaktören A. E. Jacobsson samt chefredaktörerna fil. dr Ivar Andersson, B. Hj. Berlin, fil. dr B. H. Brilioth, S. Dehlgren, R. E. Ekman, Axel Johansson, R. Lindström, D. I. Ollén och A. G. F. Vougt.

Överläggningar med de sakkunniga ha ägt rum den 31 mars samt den 21 och 28 april 1941.

Förhandsgranskningens anordnande och därmed sammanhängande organisationsfrågor berördes i det sakkunnigbetänkande som låg till grund för den villkorligt antagna lagen, och dessa spörsmål ha sedermera varit föremål för ytterligare övervägande inom justitiedepartementet. I det följande skall lämnas en redogörelse för de förslag som härvid framlagts och för yttranden som efter remiss avgivits över förslagen. Närmast torde det emellertid vara lämpligt att giva en översikt över vissa författningsbestämmelser och organisatoriska åtgärder, vilka föranletts av de genom kriget skapade förhållandena och som åsyfta att förebygga publicering av för landets säkerhet skadliga framställningar och uppgifter. I dessa hänseenden märkas de med stöd av 3 § 10 mom. tryckfrihetsförordningen utfärdade bestämmelserna om förbud mot offentliggörande av vissa underrättelser om krigsmakten m. m. samt den tillsyn över nyhetsförmedling och propaganda som utövas av statens informationsstyrelse.

Förbud mot offentliggörande av underrättelser om krigsmakten samt tillsyn över nyhetsförmedling och propaganda.

Enligt kungörelse den 12 april 1940 (nr 197) angående förbud mot offentliggörande i tryck av vissa underrättelser om krigsmakten m. m. är det vid ansvar enligt 3 § 10 mom. andra stycket tryckfrihetsförordningen förbjudet att genom beskrivning, avbildning eller på annat sätt i tryck offentliggöra underrättelser om de militära stridskrafternas styrka, beteckning, organisation, gruppering, förläggning och förflyttning, deras beväpning och utrustning, haverier som inträffa vid stridskrafterna, olyckshändelser vid militära företag samt vad eljest är av betydelse för bedömande av krigsmaktens stridsduglighet; militära kommenteringar samt inkallelse, hemförlovning och permittering av militär personal; befästningsanläggningar, mineringar, fältarbeten, militära förstöringsarbeten och andra militära arbeten; flygplatser, för militärt ändamål inrättade samfärdselanstalter samt åtgärder som för försvarsändamål vidtagas beträffande samfärdseln i övrigt; anläggningar som äro avsedda för eller tagas i anspråk för försvarsväsendet eller krigsindustrien; ävensom anskaffning, tillverkning, transport och lagring av förnödenheter för försvarsväsendets eller krigsindustriens behov. Utan hinder av vad sålunda stadgas må underrättelse, som där avses, i tryck kungöras, om den av behörig myndighet offentliggjorts eller utlämnats för offentliggörande eller om tillstånd till kungörandet meddelats av statens informationsstyrelse.

I den ursprungligen fastställda instruktionen för statens informationsstyrelse den 26 januari 1940 (Sv. förf.-saml. nr 60) stadgades bl. a., att styrelsen skulle övervaka alla slags skildringar för allmänheten, såsom genom tidningar, tidskrifter, böcker, muntliga föredrag, bilder, film, ra-

dio, grammofonskivor m. m. Denna verksamhet skulle ha till syfte att förebygga, att sådana skildringar lämnades allmänheten, som med hänsyn till det politiska eller militära läget icke borde förekomma. I samband med beviljandet av anslag till informationsstyrelsen anförde statsutskottet i utlåtande (nr 243) vid 1940 års lagtima riksdag, vilket godkändes av riksdagen, att nyttan och lämpligheten av den övervakning av pressen, som inginge i styrelsens åligganden, till vissa delar kunde dragas i tvivelsmål. Det syntes kunna ifrågasättas, huruvida icke informationsstyrelsens förbindelser med pressen huvudsakligen borde ske i form av informationer, varigenom förhållandet mellan styrelsen och pressen skulle mera få karaktären av samarbete än av kontroll, vilket finge anses framstå som ett önskemål. I anledning av denna erinran från riksdagen ändrades den 25 oktober 1940 instruktionen så, att bestämmelserna om övervakningsverksamheten bortföll (Sv. förf.-saml. nr 920). Styrelsens instruktion innehåller i sin nuvarande lydelse bl. a. följande:

Styrelsen åligger att, i enlighet med instruktionen och i övrigt gällande föreskrifter, under Kungl. Maj:t handhava ledningen av den särskilda informationsverksamhet, som vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga av krig föranledda förhållanden erfordras för att bereda allmänheten upplysning rörande statsmakternas åtgöranden och ändamålet därmed samt andra förhållanden av allmänt intresse ävensom för att motverka utländsk opinionsbildning i för landet ogynnsam riktning. I sådant syfte skall styrelsen bl. a. noggrant genomgå inom landet utkommande eller hit införda tryckalster ävensom, i största möjliga utsträckning, andra i utlandet utgivna tryckalster, som kunna antagas vara avsedda att införas hit eller eljest beröra landets intressen. Vidare skall styrelsen med ledning av det material, som framkommit vid genomgången av tryckalster eller avlyssnandet av radioutsändningar eller eljest är tillgängligt, följa den in- och utländska opinionens hållning inför statsmakternas åtgöranden samt i erforderlig utsträckning hålla myndigheterna underrättade därom. Om anledning därtill yppas, skall styrelsen vidtaga åtgärder i syfte att söka förebygga, att sådana framställningar i någon form lämnas allmänheten, som med hänsyn till landets politiska och militära läge icke böra offentliggöras. Styrelsen skall jämväl eljest med upplysningar, råd och anvisningar bistå utgivare av tidningar och andra tryckalster samt bild- och filmproducenter ävensom planlägga och bedriva annan erforderlig upplysnings- och propagandaverksamhet inom och utom landet. Styrelsen skall hos chefen för justitiedepartementet anmäla sådana missbruk av tryckfriheten, som skada landets intressen.

Den informationsstyrelsen åliggande befattningen med till riket ej införda utländska tryckalster, utländska radioutsändningar och för utlandet avsett nyhetsmaterial, upplysnings- och propagandaverksamheten i utlandet ävensom upplysningsverksamheten rörande rikets förhållande till främmande makter ombesörjes av utrikesdepartementets pressbyrå i samverkan med styrelsen och i enlighet med särskilt utfärdade bestämmelser.

Informationsstyrelsen består av en av Kungl. Maj:t förordnad ordförande och chef, en likaledes av Kungl. Maj:t förordnad vice ordförande och souschef,

chefen för utrikesdepartementets pressbyrå, en militär ledamot, som förordnas av Kungl. Maj:t efter förslag av överbefälhavaren över rikets försvarskrafter, samt ytterligare tre av Kungl. Maj:t förordnade ledamöter, för närvarande verkställande direktörerna i Tidningarnas telegrambyrå aktiebolag och aktiebolaget Radiotjänst samt chefen för statens biografbyrå.

För stödjande av informationsstyrelsens förbindelser med pressen finnes en särskild nämnd, kallad *pressrådet*. Det åligger pressrådet särskilt att söka befordra ett gott samarbete mellan informationsstyrelsen och pressen samt att planlägga och för styrelsen framlägga förslag till erforderliga åtgärder med avseende å pressens verksamhet. Till ledamöter av pressrådet utser ministern för utrikes ärendena sex representanter för pressen. Ordförande är informationsstyrelsens ordförande.

Besvär över informationsstyrelsens beslut få anföras hos Kungl. Maj:t i utrikesdepartementet. Styrelsen meddelar i stor omfattning råd och anvisningar till pressen om vad som icke bör publiceras o. s. v. Stundom har detta skett i form av en i förväg utsänd vädjan om tystlåtenhet beträffande visst förhållande eller, ifall dettas publicering varit författningsenligt förbjudet, en erinran därom. Stundom har det bestått i erinringar om gjorda felgrepp för att förebygga upprepning.

Förslag angående förhandsgranskningens anordnande samt däröver avgivna yttranden.

Det i propositionen nr 269 till 1940 års lagtima riksdag framlagda förslaget grundade sig på en av särskilda sakkunniga utarbetad promemoria med förslag till vissa åtgärder mot missbruk av tryckfriheten (statens offentl. utredn. 1940: 5). Därin anfördes beträffande förhandsgranskningens anordnande, att granskningen naturligen kunde skifta till omfång och innebörd. Den borde sålunda kunna anordnas t. ex. endast beträffande vissa slag av skrifter eller viss periodisk skrift eller vissa delar av sådan skrift. Myndigheterna borde härvid ha fria händer och några närmare bestämmelser i ämnet borde därför ej upptagas i själva lagen. Förhandsgranskningen måste uppenbarligen i möjligaste mån anordnas så, att den ej hindrade pressens arbete. Härutinnan torde erfarenheterna från de krigförande länderna giva god ledning. Möjligen kunde uppdraget anförtros åt statens informationsstyrelse. Censurmyndigheten borde ha viss frihet att medge de lättnader som utan olägenhet för rikets intressen kunde lämnas. Vid censurens närmare utformning borde beaktas angelägenheten av friktionsfritt samarbete mellan censurmyndigheten och den lojala pressen. Nödiga kontrollbestämmelser angående utövändet av censuren borde utfärdas av Kungl. Maj:t.

I yttranden över de sakkunnigas förslag uttalade i denna del *chefen för försvarsstaben*: Starka skäl talade för att förhandsgranskningen anförtroddes åt informationsstyrelsen. Den kunde dock ej omhänderha hela granskningsverksamheten centralt utan måste till sitt förfogande ha ett antal censorer även i landsorten. Granskningsverksamheten komme icke att omfatta enbart uppgifter om landets försvar utan den komme att *omspänna vår ut-*

rikespolitik, krigsindustrien, folkförsörjningen, sjöfarten, det civila luftskyddet, andan inom landet m. m. Stora krav måste därför ställas på censorernas kunskaper och omdöme. Granskningsverksamheten kunde icke heller bedrivas enbart, ja icke ens huvudsakligen med militära censorer. Granskningsorganisationen borde i tid planeras och omdömesgill personal härför utväljas och förberedas så att verksamheten dels kunde börja fungera omedelbart vid behov, dels givas sådan karaktär att den underlättade den lojala och förhindrade den illojala pressens verksamhet. *Statens informationsstyrelse* anförde att starka skäl — måhända mest vägande ur militära synpunkter — talade för att upplysnings- och övervakningsverksamheten hölles förenade i en enda statsinstitution. Styrelsen framhöll dock faran för att det intima och förtroendefulla samarbete med pressen, som utgjorde en viktig förutsättning för upplysningsarbetet, kunde tänkas bli lidande härav. *Svenska journalistföreningen* yttrade: En förhandsgranskning av tidningarnas innehåll måste både då den planlades och då den utövade sin verksamhet ha tillgång till journalistisk sakkunskap på nyhetstjänstens och den redaktionella arbetsledningens område. Granskningsmännen måste kunna anpassa sig efter det förhållandet att pressens livsluft vore aktualiteten och efter pressens arbetstempo. Vi hade i vårt land en mycket talrikt och rikt förgrenad landsortspress, i förhållande till folkmängden säkerligen talrikare och mer förgrenad än i de stora länderna på kontinenten. Det bleve ett stort och omfattande problem att ordna förhandsgranskningen för denna press, ty den hade rätt att kräva att det icke skedde på sådant sätt att den genom samhällets åtgärder trängdes tillbaka. Risken att detta kunde ske genom lokala granskningsmäns bristande vidsyn, fackkunskap eller säkerhet i bedömningen eller genom gången vid granskningsärendenas handläggning finge icke lämnas ur sikte. *Svenska tidningsutgivareföreningen* framhöll att censuren skulle enligt förslaget kunna drabba icke endast meddelanden av militär eller i annat avseende riksviktig beskaffenhet utan även rena åsiktsyttringar. Denna avsikt vore enligt föreningens mening betänkelig. En förhandscensur av åsikter ställde så stora omdömeskrav på den censurutövande institutionen eller myndigheten, att det vore osannolikt att dessa krav överhuvud kunde bli tillgodosedda. *Svenska boktryckareföreningen* anförde: Samtidigt med att förordnande utfärdades om förhandsgranskning borde tillsättas särskilda ombud för varje särskilt tryckeri eller för grupper av tryckerier. För varje stort tryckeri kunde således tänkas särskilt ombud samt för särskild grupp av mindre tryckerier ett annat ombud, vilket hade att verkställa förhandsgranskningen. Eventuella ombud borde i kvalifikationshänseenden tillsättas med särskild tanke på den krävande och ömtåliga uppgift som de komme att omhänderhava.

Inom justitiedepartementet har i anslutning till den villkorligt antagna lagen med vissa bestämmelser om tryckta skrifter vid krig eller krigsfara i mars 1941 utarbetats ett förslag till granskningsförordning, varöver yttranden inhämtats från chefen för försvarsstaben och statens informationsstyrelse.

Enligt förslaget skulle förhandsgranskningen handhas av statens granskningsmyndighet och under denna lydande granskningsmän. Statens granskningsmyndighet skulle bestå av en granskningschef och sju sakkunniga. Granskningschefen och de sakkunniga skulle utses av Konungen. Av de sakkunniga skulle tre vara militära befattningshavare, representerande en var av de tre försvarsgrenarna, samt en hava erfarenhet rörande utrikespolitiska förhållanden. De övriga tre sakkunniga skulle utses bland personer, föreslagna av de tidningsmannaaorganisationer som Konungen bestämde. Förslag härom skulle för att vinna avseende upptaga minst dubbelt så många personer som de vilka skulle med ledning av förslaget förordnas till sakkunniga. Granskningsmän skulle utses av granskningsmyndigheten. Vidare stadgades, att granskningsmyndigheten vid fullgörandet av sina åligganden borde samarbeta med statens informationsstyrelse. Granskningsmans åtgärd skulle omedelbart underställas granskningsmyndighetens prövning, därest den som berördes av åtgärden begärde det. Klagan över granskningsmyndighetens beslut finge hos Konungen föras genom besvär, vilka skulle ingivas till justitiedepartementet sist å åttonde dagen efter det klaganden erhållit del av beslutet. Utan hinder av däröver förd klagan skulle granskningsmyndighetens beslut lända till efter rättelse intill dess annorlunda förordnades. Slutligen upptogs i förslaget stadgande därom att närmare bestämmelser om granskningsmyndighetens verksamhet skulle meddelas i instruktion för myndigheten samt att granskningsmyndigheten ägde utfärda föreskrifter rörande granskningsmännens verksamhet.

I motiveringen till förslaget anfördes bl. a.:

Organisationen av den kontroll som i krig erfordras över tryckta skrifter bör uppenbarligen vara färdig, innan en situation inträder då den kan behöva tagas i anspråk. Erfarenheterna från andra länder ha visat att en improvisation på detta område genom i hast viktiga åtgärder kan medföra allvarlig irritation och andra olägenheter. Vid organisationens utformning kan ledning hämtas från England, Finland och Schweiz.

I propositionen nr 269 uttalade departementschefen, att kontrollåtgärder av nu ifrågavarande slag borde komma till användning endast då det i ett för landet synnerligen kritiskt läge befundes oundgängligen erforderligt. Det torde sålunda få förutsättas, att förhandsgranskning ej kommer att tillgripas annat än i ett yttersta nödläge, då krigsmakten helt eller delvis är ställd på krigsfot. Organisationen bör ha en sådan karaktär att den kan fungera under ett krig. Det militära inflytandet bör därför vara särskilt markerat. Däremot synes ej lämpligt att lägga kontrollen under de militära myndigheterna.

Det kunde, såsom antytts av de sakkunniga, vilkas förslag legat till grund för propositionen, ifrågasättas att uppdraga kontrollen åt statens informationsstyrelse. I anslutning till vad lagtida riksdagen år 1940 uttalat i samband med beviljande av anslag till informationsstyrelsen torde emellertid dennas verksamhet främst böra inriktas på propaganda och upplysning. Propagandan och granskningen böra lämpligen handhas av skilda organ.

Den officiella informationsverksamheten under ett krig är av den största betydelse. Såvitt angår militära nyheter måste informationsväsendet läggas i militärmyndigheternas hand. Den statliga upplysningsverksamheten i övrigt måste aktiviseras och bedrivas på sådant sätt att förtroendet för myn-

digheterna bevaras. Informationsstyrelsen torde helt böra ägna sig åt sådan verksamhet. Råd och anvisningar med avseende å nyhetsförmedlingen böra liksom för närvarande meddelas av informationsstyrelsen.

Det synes ändamålsenligt att en central organisation, förslagsvis benämnd statens granskningsmyndighet, inrättas för förhandsgranskningen av tryckta skrifter och därmed sammanhängande kontrollverksamhet. Uppenbart är, att denna myndighet nära bör samarbeta med informationsstyrelsen.

Granskningsmyndigheten torde i anslutning till vad som gäller i fråga om luftskyddsinspektionen böra bestå av en granskningschef samt särskilda sakkunniga. Såväl granskningschefen som de sakkunniga böra utses av Kungl. Maj:t. De sakkunniga böra vara sju till antalet. För granskningens utförande böra därjämte i de orter där det är erforderligt finnas granskningsmän, vilka böra tillsättas av granskningsmyndigheten.

Granskningschefen bör ha kännedom om pressen och dess arbetsförhållanden. Av särskild vikt är, såsom nämnts, att den militära sakkunskapen blir väl företrädd. Tre av de sakkunniga böra därför vara militära befattningshavare och representera en var av de tre försvarsgrenarna. En av de sakkunniga bör hava erfarenhet rörande utrikespolitiska förhållanden. De övriga tre böra, i anslutning till vad som gäller i fråga om tryckfrihetsnämnden, utses bland personer, föreslagna av de tidningsmannaaorganisationer Kungl. Maj:t bestämmer. De organisationer som främst böra komma i fråga äro publicistklubben, svenska tidningsutgivareföreningen och svenska journalistföreningen.

Omfattningen av granskningsmännens arbetsuppgifter blir naturligen olika på olika orter. På mindre orter torde justitieministerns ombud för tryckfrihetens övervakning, i den mån de befinnas lämpliga såsom granskningsmän, kunna anlitas för sådant uppdrag. Å flertalet av de mellan fyrtio och femtio orter i landet, där dagliga tidningar utkomma, torde det vara erforderligt att särskilda granskningsmän utses. Dessa böra om möjligt hava journalistisk erfarenhet och böra företrädesvis utväljas bland personer som ej uttagas till krigstjänstgöring. Granskningsmännen böra övervaka, att tidningarna följa lämnade instruktioner. Granskningsmyndigheten bör tillse, att granskningsmännen äro kompetenta och opartiska, att de ej överskrida gränserna för sin befogenhet samt att granskningen sker efter enhetliga grunder och utan onödig tidsutdräkt.

De grundläggande föreskrifterna rörande organisationen torde böra meddelas i en författning, sedan riksdagens yttrande däröver inhämtats. De närmare bestämmelserna om granskningens omfattning och om den ordning vari de sakkunniga böra medverka vid ärendenas handläggning torde böra meddelas i en av Kungl. Maj:t utfärdad instruktion. I denna bör utsägas, att samtliga sakkunniga böra deltaga i beslut rörande frågor av allmän karaktär eller av större vikt. Frånsett sådana ärenden bör granskningschefen äga ensam beslutanderätt med skyldighet dock att såvitt möjligt samråda med en eller flera av de sakkunniga.

Vid planläggningen har man anledning att utgå från att den övervägande delen av pressen lojalt samverkar med statsmakterna. Den ram inom vilken den lojala pressen äger röra sig måste naturligen bestämmas med hänsyn till det försvarspolitiska läget. Bestämmelserna härom torde i allmänhet böra delgivas tidningsredaktionerna konfidentiellt. Principen bör emellertid, såsom i England, vara att hinder icke läggas i vägen för pressens meddelanden i den mån de ej inverka menligt på krigföringen. Härav följer att kritik av regeringen icke förhindras. Sådan varsamhet måste dock iakttagas att icke upplysningar meddelas som kunna bliva fienden till gagn. Någon begränsning i den i egentlig mening inrikespolitiska diskussionen skall icke ifråga-

komma. Granskningsmyndighetens uppgift när det gäller lojala pressorgan kommer i själva verket att bliva av huvudsakligen rådgivande natur.

I den nämnda författningen torde ej kunna närmare angivas, hur övervakningen i praktiken skall utföras. En förhandscensur i egentlig mening, d. v. s. så anordnad att hela tidningen granskas i korrektur, behöver ej tillgripas annat än mot illojala tidningsorgan, t. ex. sådana som bryta mot utfärdade publiceringsförbud.

I yttrande över förslaget anförde *chefen för försvarsstaben*:

Under bedömande komma här endast de grundläggande föreskrifterna rörande den organisation som föreslagits skola ombesörja granskningen enligt 3 § lagen med vissa bestämmelser om tryckta skrifter vid krig eller krigsfara. De närmare bestämmelserna om granskningens omfattning ha nämligen icke behandlats i promemorian, vilket hade varit ur flera synpunkter önskvärt.

I detta sammanhang synes först frågan om granskningsmyndighetens ställning till informationsstyrelsen såsom det officiella organet för bland annat propaganda och upplysning böra beröras. Uttalanden i riksdagen och med anledning därav av Kungl. Maj:t vidtagna åtgärder synas tyda på att statsmakterna anse, att informationsstyrelsen företrädesvis bör vara ett propaganda- och upplysningsorgan.

Att kontrollen över tryckta skrifter icke kan ske utan att hänsyn tages till den statliga propagandan och upplysningen är emellertid uppenbart. Detta har även i någon mån beaktats i det föreliggande författningsförslaget nämligen genom ett stadgande av innehåll, att den för nämnda kontroll avsedda myndigheten borde samarbeta med informationsstyrelsen.

Detta stadgande måste anses till såväl avfattning som innehåll alltför vagt. Jag betvivlar starkt, att ett dylikt stadgande — ens i skärpt form — kan leda till effektivt samarbete.

I mitt med anledning av nådig remiss den 1 mars 1940 avgivna utlåtande över förslag till åtgärder mot missbruk av tryckfriheten gav jag uttryck åt åsikten, att starka skäl syntes mig tala för att även förhandsgranskningen borde anförtros åt informationsstyrelsen.

Därest emellertid skälen mot en dylik anordning måste betraktas såsom de utslagsgivande, synes det mig i varje fall nödvändigt att informations- och censurorganen på ett eller annat sätt bringas under gemensam ledning till undvikande av eljest ofrånkomliga missförstånd och slitningar.

Vad därefter angår förslaget rörande den centrala granskningsmyndighetens organisation bör, på sätt uttalats i promemorian, den militära sakkunskapen vara väl företrädd i nämnda myndighet. Detta synes ha blivit tillbörligt beaktat genom föreskriften att av de åtta medlemmarna tre skola vara militära befattningshavare, representerande en var av de tre försvarsgrenarna. I denna del finnes sålunda ingenting i princip att erinra. Möjlighet bör emellertid finnas att utbyta representanten för en viss försvarsgren mot ytterligare en representant för en annan försvarsgren, om förhållandena nödvändiggöra detta. Till frågan om de militära ledamöternas inflytande vid censurfrågornas avgörande torde jag få anledning återkomma i samband med utarbetandet av den blivande instruktionen för granskningsmyndigheten.

Förslaget att till granskningsmyndighetens förfogande skola finnas lokala granskningsmän ute i landet överensstämmer med vad jag härom anført i ovannämnt underdånigt utlåtande. Någon permanent militär sakkunskap torde emellertid icke överallt kunna ställas till de lokala granskningsmännens förfogande. Däremot är det tänkbart att granskningsman i en ort med större

militär förläggning i regel skall kunna i ett tveksamt fall erhålla råd eller anvisning av vederbörande chef eller av en av denne utsedd officer.

Statens informationsstyrelse anförde i yttrande över förslaget:

Enligt förslaget skall ledningen av den granskningsverksamhet, varom talas i 3 § lagen med vissa bestämmelser om tryckta skrifter vid krig eller krigsfara, handhavas av ett särskilt statligt organ, statens granskningsmyndighet, som vid fullgörandet av sina åligganden bör samarbeta med informationsstyrelsen. Den av vissa sakkunniga framförda tanken att uppdraga ifrågavarande kontroll åt informationsstyrelsen har alltså icke godtagits i förslaget. Till stöd för den föreslagna ordningen anföres i promemorian bland annat att — i anslutning till vad 1940 års lagtima riksdag i visst sammanhang uttalat — informationsstyrelsens verksamhet främst torde böra inriktas på propaganda och upplysning. Beträffande den statliga informationsverksamhetens anordnande i krigstid uppdragas vissa riktlinjer. Såvitt angår militära nyheter lägges informationsväsendet i militärmyndigheternas hand, medan informationsstyrelsen helt skall ägna sig åt upplysningsverksamhet av annan art. Råd och anvisningar med avseende å nyhetsförmedlingen skola liksom nu meddelas av styrelsen. Samtidigt understrykes att granskningsmyndighetens uppgift, när det gäller lojala pressorgan, i själva verket kommer att bli av huvudsakligen rådgivande karaktär.

Informationsstyrelsen kan icke underlåta framhålla, att en uppdelning på flera inbördes självständiga organ av ifrågavarande, åtminstone delvis varandra närliggande eller rent av sammanfallande arbetsuppgifter måste bli förbunden med stora vanskligheter och medföra avsevärda olägenheter såväl för dessa organ själva som vid nyhetstjänsten genom telegrambyråer och tidningar. Att draga en bestämd gräns mellan exempelvis kontroll och rådgivning lär erbjuda betydande svårigheter; denna gränsdragning kan för övrigt väl tänkas böra ske på olika sätt allt efter den utsträckning vari förhandsgranskning tillämpas. Det vill synas som om en del av de funktioner, som enligt promemorian skulle ankomma på granskningsmyndigheten, motsvarar sådana som redan nu i ej ringa omfattning utövas av informationsstyrelsen. Dispensrätten med avseende å förbudet att i tryck offentliggöra militära underrättelser m. m. — vilken för närvarande tillkommer styrelsen — torde svårligen kunna skiljas från den rådgivning i fråga om nyhetsförmedlingen i dylika ämnen, som synes vara avsedd att fortfarande ankomma på styrelsen. Givetvis bör det icke få förekomma att en underrättelse, som utlämnats av styrelsen eller mot vars publicering styrelsen förklarat hinder ej möta, sedermera censureras av granskningsmyndigheten eller denna underställda organ. — — — Det är av största vikt både för de berörda myndigheterna och för pressen, att ingen oklarhet råder beträffande de förras inbördes befogenheter. Huruvida kompetenskonflikter kunna helt förebyggas genom instruktionsbestämmelser, synes ganska tvivelaktigt. De nu nämnda förhållandena torde göra det nödvändigt att ställa informationsstyrelsen och granskningsmyndigheten under gemensam ledning.

Styrelsen, som utgår från att nu berörda spørsmål skola upptagas till närmare övervägande i samband med utarbetandet av instruktion för granskningsmyndigheten, vill kraftigt understryka vad i den remitterade promemorian anförts om nödvändigheten av att ha kontrollorganisationen färdig innan en situation inträder, då den kan behöva tagas i anspråk. En i hast tillkommen, mindre ändamålsenlig ordning skulle lätt kunna leda till ett kaotiskt tillstånd, vars olyckliga inverkningar på den inre fronten i ett redan i och för sig ytterst påfrestande läge icke böra underskattas.

Vid de överläggningar, som enligt vad förut nämnts hållits inför chefen för justitiedepartementet i mars och april 1941, har frågan om förhandsgranskningens anordnande behandlats med utgångspunkt från det inom justitiedepartementet utarbetade förslaget och de yttranden som avgivits däröver.

Kontroll över tryckta skrifter i utlandet.

I *England* är enligt de vid krigsutbrottet utfärdade s. k. Defence Regulations vid straffansvar förbjudet att offentliggöra något som kan vara av värde för fienden. Sålunda stadgas bl. a. förbud att publicera upplysningar om rikets stridskrafter, deras storlek, utrustning, tillstånd, operationer, m. m., om andra försvars- eller befästningsåtgärder, om krigsfångar, om krigsförnödenheter samt om förhållanden i övrigt, rörande vilka upplysning kan bli direkt eller indirekt till nytta för fienden. Undantag göres för vad som utlämnats för publicering av offentlig myndighet. Något dispensförfarande finnes ej föreskrivet.

I anslutning till dessa bestämmelser har anordnats en frivillig censur (voluntary censorship). Tidningar och förläggare erhålla från informationsministeriet förtroliga listor över ämnen rörande vilka publicering ej alls bör ske eller ej bör eller får ske utan att granskning ägt rum (without submission to censorship). Med ledning av de lämnade anvisningarna kunna tidningarna i de flesta fall själva avgöra om en viss nyhet bör publiceras eller ej. Emellertid torde tidningarna numera i allmänhet låta sitt nyhetsmaterial granskas. Om en viss nyhet passerat censuren utan anmärkning, är redaktören fri från ansvar. Meddelanden genom pressbyråer och officiella krigsrapporter äro på förhand godkända för publicering. Detsamma gäller nyhetsmaterial som utsändes genom engelsk radio.

I Defence Regulations ha i maj 1940 införts vissa bestämmelser om ingripande mot landsskadlig propaganda. Om vederbörande minister finner, att någon befattar sig med systematiskt offentliggörande av sådant, som enligt ministerns åsikt är ägnat att framkalla eller underblåsa motstånd mot det framgångsrika genomförandet av ett krig vari riket är inbegripet, samt att allvarlig olägenhet kan vållas av fortsatta offentliggöranden av liknande slag, äger ministern låta tillstålla honom skriftlig varning. Straff är stadgat för den som icke låter sig rätta av dylik varning. Finner ministern att i en tidning bedrives propagandaverksamhet av nyss angivet slag, äger han förbjuda dess fortsatta utgivning. I januari 1941 har kommunistpressen förbjudits med stöd av denna bestämmelse.

Censuren handhaves av informationsministeriet genom särskilda censorer. Censurarbetet är uppdelat på olika sektioner för den dagliga pressen, för den provinsiella veckopressen, för den tekniska, vetenskapliga och fackpressen, för eftergranskning av tidningar, tidskrifter och böcker, för pressmeddelanden till utlandet samt för granskning av bilder.

Ursprungligen rekryterades censurbyrån utan nämnvärd hänsyn till behovet av journalistisk erfarenhet och på denna väg vunnen förtrogenhet med

allmänna angelägenheter. Det har dock i praktiken visat sig att tidigare journalistisk erfarenhet utgör en värdefull tillgång för censorerna. Personalen har därför i stor utsträckning förnyats och förstärkts med publicister och tidningsmän.

För att underlätta kontakten med tidningarna förenades censurbyrån med den officiella informationsbyrån. Då informationsministeriet vid krigets början inrättades, organiserades de båda byråerna såsom en avdelning av ministeriet, den s. k. nyhets- och censuravdelningen. På grund av den kritik ministeriet under sin första tid var utsatt för uppstod en önskan att reducera dess omfattning och minska dess ansvar. Ett av de medel som härför tillgreps var att skilja nyhets- och censuravdelningen från ministeriet. Ehuru avdelningen även därefter hade sina lokaler inom ministeriet, erhöll den en därifrån formellt fristående ställning. Denna anordning upphörde då den nuvarande informationsministern tillträdde sin befattning, och avdelningen återfördes till informationsministeriet.

I Finland genomfördes efter krigsutbrottet i november 1939 en fullständig presskontroll under militärmyndigheternas ledning. Intet fick utgivas i tryck utan militärmyndigheternas samtycke. Alla tryckta skrifter voro underkastade förhandscensur av militärmyndigheterna, varvid hela innehållet, även annonser o. dyl., granskades. Censurens uppgift var att hindra publicering och spridande av sådana meddelanden, vilka kunde menligt inverka på rikets försvar och den allmänna säkerheten.

Ett par månader efter fredsslutet avlöstes denna censur av en civil kontroll under ledning av ministeriet för inrikesärendena. Denna regleras av förordningen den 31 maj 1940 angående temporär övervakning av informationsväsendet. Förordningen, som även avser post-, telegraf-, telefon- och radiokontroll, innehåller bl. a. följande stadganden.

På grund av den av stormaktskriget föranledda yttre faran skola för publicering i tidningar, tidskrifter och flygskrifter avsedda artiklar, nyheter och bilder, vilka beröra de politiska förhållandena i utlandet eller Finlands relationer till främmande stater eller till området för landets försvar hörande angelägenheter, underställas myndigheternas granskning i den omfattning inrikesministeriet efter införskaffande av generalstabens utlåtande fastställer. Granskningen skall handhas av ett ministeriet underlydande granskningsverk samt nödigt antal lokala granskningsbyråer. Tryck- eller bildalster av nämnda slag må ej publiceras, innan granskningsmyndighet lämnat sitt tillstånd därtill. Om alstrets publicering skulle äventyra rikets yttre trygghet eller dess förhållande till andra stater eller landets försvar, skall tillstånd vägras. Har sådant för publicering avsett alster tryckts, mångfaldigats eller framställts utan tillstånd eller mot granskningsmyndighetens förbud, skall dess publicering och spridning förhindras. Alster, vars publicering och spridning förhindrats, är till staten förbrutet. Godkännes alster ej i sin helhet för publicering, kan det publiceras, sedan av granskningsmyndigheten föreskrivna delar avlägsnats från detsamma. Granskningsbyrås åtgärd skall omedelbart underställas granskningsverkets prövning, därest ve-

derbörande sådant yrkar. Granskningsmyndighetens beslut kan genom besvär överklagas hos ministeriet för inrikesärendena. Beslutet går i verkställighet, ändå att besvär över detsamma anförts. Ministeriet fastställer, sedan generalstabens utlåtande införskaffats, instruktioner för granskningsverket och detsamma underlydande granskningsbyråer samt utfärdar närmare föreskrifter angående tillämpningen av förordningen.

Enligt ministeriets för inrikesärendena beslut angående fastställandet av de i förordningen förutsatta instruktionerna för tillämpningen av förordningen *kunna* ur artiklar, översikter, kåserier samt skildringar av politisk art eller notiser, som insänts av tidnings i utlandet verkande korrespondent, eller uppsatser som beröra angelägenheter, vilka äga samband med rikets försvar eller krigsmakt och äro avsedda för publicering i tidning, tidskrift eller flygblad, uteslutas sådana uttalanden eller meddelanden, i vilka främmande makts förhållanden missfirmas, Finlands neutralitet genom ensidigt ställningstagande till förmån för någondera av de stridande eller intresserade parterna äventyras eller misstänkliggöres eller ock i Finland rådande stämningar framställas på ett sätt som är ägnat att äventyra Finlands förhållande till främmande makter. Vidare *böra* därur uteslutas sådana uttalanden och meddelanden, vilka beröra rikets försvar och krigsmakt, samt överhuvud allt som direkt berör rikets militära försvarsberedskap, för såvitt uppgifterna äro av den art att de, därest de bringas till offentligheten, uppenbarligen kunde skada landets försvarsintressen. Bestämmelserna gälla likväl icke sådana till området för landets försvar hörande uppgifter, vilka av vederbörande militärmyndighet offentligen utfärdats eller av generalstaben godkänts.

I november 1940 infördes ett tillägg till förordningen angående temporär övervakning av informationsväsendet, som även hänförde krigsböcker under förhandscensur. Däri stadgas att bok eller bildverk, som berör det senaste kriget i Finland, icke må utgivas om ej ministeriet för inrikesärendena, efter hörande av generalstaben och ministeriet för utrikesärendena, givit tillstånd därtill.

Böcker och artiklar, som ej kunna hänföras till krigslitteratur, äro ej underkastade någon reglementerad förhandscensur, men förlag och presschefer ha frivilligt gått med på att till granskning sända in sådana manuskript, beträffande vilkas lämplighet ur försvarspolitiska och utrikespolitiska synpunkter man kan hysa tveksamhet.

En rådgivande kommitté har tillsatts med uppgift att bistå granskningsverket vid principiella avgöranden. Denna består av en representant för utrikesministeriet, en för inrikesministeriet, en för generalstaben samt två för Finlands journalistförbund.

För granskningen ha, förutom granskningsverket i Helsingfors, inrättats aderton lokala granskningsbyråer i olika städer. Vid huvudstadstidningarna och de större landsortstidningarna äro särskilda censorer anställda. I de mindre landsortsstäderna torde censuren merendels vara ordnad så, att redaktionerna sända manuskript eller korrektur till granskningsbyråerna eller

per telefon inhämta godkännande från dessa. Den inom granskningsverket för press- och radiocensuren anställda personalen uppgick i januari 1941 till ett åttiotal personer, men har sedan minskats och torde för närvarande utgöra omkring sextio personer. De flesta censorerna äro journalister eller läroverkslärare och utöva tjänsten som bisyssla.

Vid de större och för vederhäftighet kända tidningarna lämna censorerna råd och upplysningar redan beträffande det inkommande materialet. Efter som Finska notisbyråns material redan är censurerat, inskränker sig censuren beträffande sådana tidningar i huvudsak till ledare och redaktionella artiklar i övrigt samt till kåserier, lokalt nyhets- och bildmaterial o. dyl. De tidningar, oftast av ytterlighetsriktning, vilka gjort sig kända för bristande lojalitet i olika avseenden, underkastas förhandscensur på så sätt, att de äro skyldiga att inlämna korrektur av hela tidningen till granskning.

Det åligger vederbörande censor att vaka över att hans anvisningar följas. Om granskning underlåtes eller publiceringsförbud ej följes, skall granskningsverket därom göra anmälan hos inrikesministeriet. Mot illojala tidningar, som innehålla uttalanden eller uppgifter, vilka äro ägnade att skada Finlands förhållande till andra stater eller äventyra rikets yttre trygghet eller andra dess livsvillkor, kan tillgripas indragning och konfiskering utan efterföljande domstolsprövning.

I Schweiz har förbundsrådet enligt en i augusti 1939 utfärdad förordning erhållit bemyndigande att vidtaga erforderliga åtgärder för att upprätthålla landets säkerhet, oavhängighet och neutralitet. Denna förordning anses ha givit förbundsrådet fria händer med avseende å tryckfriheten. Förbundsrådet har med stöd härav i september 1939 uppdragit åt arméstaben att utöva kontroll över pressen. I fråga om allmänna åtgärder beträffande pressen skola representanter för denna konsulteras. Dock innebär detta ej, att förbundsrådet avstått från att själv ingripa då så erfordras. Besvär över censurbeslut prövas av en pressnämnd, bestående av en förbundsdomare såsom ordförande samt fyra ledamöter representerande bl. a. armén och pressen. Uppsikten över presskontrollen utövas av inrikesministeriet.

Fullmakten för arméstaben avser ej rätt att förordna om allmän förhandscensur av tryckta skrifter. Detta kan endast ske genom särskilt beslut av förbundsrådet. Arméstaben har i september 1939 utfärdat listor över ämnen beträffande vilka publicering ej alls får ske eller ej får ske utan att artikel-materialet förhandsgranskats. Dessa förbud avse tidningar, tidskrifter, flygskrifter, broschyrer, böcker, filmer och radioutsändningar. De gälla icke publicering av meddelanden som härröra från arméstaben eller annan militär myndighet, ej heller från nyhetsbyråer utsända meddelanden som godkänts av vederbörande censurmyndighet. Omedelbart efter krigsutbrottet utfärdade arméstaben med hänsyn till kravet på militära hemligheters bevarande förbud mot allt offentliggörande av uppgifter angående schweiziska militära formationers befälsförhållanden, sammansättningar, förläggningar och förflyttningar m. m. Tidningsartiklar av teknisk natur rörande den schweiziska armén måste före införandet underställas vederbörande militära

myndigheter. Med hänsyn till den ekonomiska försvarsberedskapen förbjöds bl. a. publicerandet av uppgifter rörande import och export. De utfärdade förbuden gälla såväl direkta meddelanden som återgivande av rykten eller antaganden, även om de refereras på sådant sätt att deras sanningsenlighet sättes i tvivelsmål, och äro jämväl tillämpliga å hilder ägnade att sprida uppgifter av hemlig natur. Utöver dessa av övertvägande militära hänsyn föranledda föreskrifter har arméstaben även utfärdat vissa riktlinjer för pressens och press- och nyhetsbyråernas behandling av nyhetsstoffet ur politiska synpunkter. Beträffande utrikespolitiken anföres att allmänheten har rätt att erhålla upplysning genom pressen men att nyhetsförmedlingen dock bör vara i möjligaste mån fullständig och undvika ensidighet. Varje tidning har rätt att yttra sin mening i den mån den grundar sig på tillförlitliga källor och är fri från förolämpningar. Sakligt och måttfullt uttryckt kritik tillåtes. Vidare framhålles att den schweiziska pressen skall behandla världshändelserna uteslutande från schweizisk ståndpunkt med undvikande av allt utländskt inflytande. Rykten och förutsägelser skola tydligt betecknas som dylika. Rådgivning eller mästrande av utlandet får ej förekomma. Slutligen förbjödes varje diskussion av den schweiziska neutraliteten, varigenom denna kan komma i fara. Inrikespolitiska meddelanden äro enligt föreskrifterna underkastade kontroll endast i den mån de skada den militära disciplinen eller arméns anseende eller slagkraft eller om armén indrages i diskussionen.

Sedan vid en debatt i förbundsförsamlingen i februari 1940 begärts ökat civilt inflytande över presskontrollen, ha i maj 1940 utfärdats vissa kompletterande bestämmelser rörande presskontrollens organisation. Enligt dessa bestämmelser indelas åtgärderna mot pressen i två grupper:

a) *mildare*: anmaningar, enstaka förbud och påbud, icke offentliga varningar samt beslut av enstaka nummer. Beslut härom meddelas direkt av vederbörande militära myndighet. Besvär får anföras till en kommission med en militär såsom ordförande samt en militär och en eller två civila bisittare, beroende på om ärendet är av militär eller civil natur;

b) *strängare*: offentliga varningar, ställande under förhandscensur, indragning. Beslut härom meddelas av en presskommission under militärt ordförandeskap och med två militära och fyra civila ledamöter. Besvär får anföras till pressnämnden.

Presskontrollen omhänderhaves av en särskild avdelning inom arméstaben, benämnd Press och radio, vilken har pressavdelningar inom varje territorialkommando (15 st.). Varje sådan underavdelning består av militära och civila personer. De senare, vilka äro inkallade för att fullgöra »Hilfdienstpflicht», uttagas bland personer under 60 år, som ej äro dugliga för militärtjänst. Bland dessa finnes en grupp avsedd för publicitetstjänst, till vilken hänföres personer med intellektuella yrken, såsom advokater, lärare och journalister. De inkallade avlösas tämligen ofta. Kännedom och förståelse för granskningsarbetets mål och metoder spridas härigenom förhållandevis hastigt icke minst bland pressens män. Från Bern utgår en rådgivande och

vägledande verksamhet, som ledes av inrikesministern. Denne mottager dagligen en representant för avdelningen Press och radio.

I februari 1941 har förbundsrådet med stöd av fullmaktslagen uppdragit åt inrikesministeriet att upprätta ett »Verbindungsstelle für das Pressewesen». Denna institution, vars chef utses av ministeriet i samråd med vissa pressorganisationer, har till uppgift bl. a. att informera pressen om förbundsrådets önskemål och uppfattning i utrikespolitiska angelägenheter.

Det må till sist nämnas, att förbundsrådet nyligen uppgjort förslag om anordnande av en allmän förhandscensur beträffande politiska broschyrer. Censuren skulle utövas av Press och radio samt avse skrifter, med undantag av tidningar och tidskrifter, vilka beröra politiska, militära eller folkförsörjningsfrågor i utlandet eller Schweiz' utrikespolitik.

Frankrike. Under världskriget 1914—1918 var, särskilt under krigets senare del, den franska pressen underkastad sträng kontroll. Därefter rådde intill utbrottet av det senaste kriget pressfrihet i landet. I september 1939 infördes fullständig förhandscensur över tryckta skrifter. Censuren handhades av informationsministeriet. Något fritt offentligt meningsutbyte förekom ej under kriget. Allt tryck måste uppvisas i korrektur för censorerna och förses med deras godkännande.

Det allvarliga läge, vari landet alltsedan utbrottet av stormaktskriget befunnit sig, har nödvändiggjort inskränkningar i den enskilde medborgarens rättigheter i olika hänseenden. Vissa handlingar, som under lugnare förhållanden icke framkalla olägenhet, kunna i nuvarande situation innebära en fara för det allmänna. Detta återspeglas exempelvis i det nyligen reviderade 8 kapitlet strafflagen, vars stadganden om straff för brott mot försvaret, folkförsörjningen, landets neutralitet o. s. v. till stor del icke äro tillämpliga eller i vart fall icke bliva aktuella annat än i orostider. Andra på medborgarnas handlings- och rörelsefrihet inverkan åtgärder, som under senare tiden vidtagits, ha till huvudsakligt syfte att samla landets och folkets krafter inför de påfrestningar som tidsläget förorsakar. Åtgärderna äro således av provisorisk natur. De avse icke att för framtiden begränsa de medborgerliga rättigheterna utan att skapa medel att bevara dem för kommande tider.

Ur dessa synpunkter har man att betrakta även de åtgärder som vidtagits och de förslag som föreligga rörande kontrollen över tryckta skrifter. Det är här liksom på andra områden fråga om en beredskapslagstiftning.

Tryckfriheten har i vårt land av ålder betraktats som en oumbärlig del av den medborgerliga friheten. I princip torde enighet råda om att tryckfriheten även vid krig och krigsfara bör i största möjliga utsträckning bevaras. Å andra sidan torde delade meningar icke kunna föreligga därom att för landet farliga missbruk av tryckfriheten icke få tillåtas. Grundvalen för tryckfriheten under lugna tider rubbas uppenbarligen icke genom att i en för landet särskilt kritisk situation kontrollen över tryckta skrifter skärpes. Införandet av en sådan kontroll innebär intet misstroende mot pressen i gemen. Största delen av denna har otvetydigt ådagalagt sin ausvarskänsla inför tidsläget.

**Departement-
chefen.**

Vissa åtgärder ha redan vidtagits för att förebygga spridandet av framställningar och uppgifter som i nuvarande läge kunna vara till skada för landet. Enligt kungörelse den 12 april 1940 har förbud meddelats mot offentliggörande i tryck av vissa underrättelser om krigsmakten m. m. Denna kungörelse är utfärdad med stöd av 3 § 10 mom. andra stycket tryckfrihetsförordningen i dess äldre lydelse, enligt vilken Konungen ägde rätt att förbjuda kungörande i tryck under krigstid eller vid krigsfara av vissa uppgifter rörande försvaret. Detta lagrum har enligt ett av 1941 års riksdag slutligen antaget förslag ändrats så, att lydelsen kommit i överensstämmelse med uttryckssätt som använts i 3 § 9 mom. tryckfrihetsförordningen och 8 kap. strafflagen. Genom förordning den 1 mars 1940, gällande till utgången av mars 1942, har vidare möjlighet skapats att förbjuda befordran av vissa periodiska skrifter med allmänna trafikmedel.

Det förslag om tillägg till tryckfrihetsförordningen av en ny § 6, som av 1940 års lagtima riksdag antagits såsom vilande och som nu föreligger till slutlig prövning, innebär, såsom i det föregående omnämnts, att enligt stadganden i särskild lag må, då riket befinner sig i krig eller krigsfara, meddelas föreskrift om förhandsgranskning av tryckta skrifter och om förbud mot införande i riket av sådana skrifter, samt, då riket befinner sig i krig, jämväl meddelas förbud mot utgivande av periodisk skrift. Bestämmelserna i den särskilda lagen må, när riksdagen ej är samlad, träda i tillämpning, då Konungen så förordnar. Sådant förordnande må dock ej meddelas med mindre Konungen låtit riksdagskallelse utgå eller riksdagen ändock skall sammanträda inom trettio dagar. Om meddelat förordnande ej gillas av nästföljande riksdag inom trettio dagar från riksdagens början, skall det efter utgången av denna tid upphöra att lända till efterrättelse. Under tid då riksdagen är samlad äger Konungen med riksdagens samtycke meddela förordnande att lagen skall träda i tillämpning. I den såsom vilande antagna grundlagsbestämmelsen stadgas vidare, att för beslut av riksdagen om tillämpning av den särskilda lagen skall erfordras att minst tre fjärdedelar av de röstande i vardera kammaren vid votering instämt i beslutet.

I den enligt grundlagsparagrafen förutsatta särskilda lagen, vilken av 1940 års lagtima riksdag antogs under villkor att grundlagsförslaget slutligen godkändes, upptagas ytterligare garantier för att ifrågavarande ingrepp i tryckfriheten icke företagas annat än då de äro oundgängligen nödvändiga. Sålunda stadgas, att lagens ikraftträdande skall bero av samfällt beslut av Konungen och riksdagen samt att lagen äger giltighet blott under ett år från ikraftträdandet. Dessutom föreskrives att de av riksdagen valda tryckfrihetskommitterade skola höras innan förhandsgranskning eller utgivningsförbud i särskilda fall tillgripes.

Under behandlingen i riksdagen av dessa förslag framhölls från regeringens sida, att ändringar kunde göras i den särskilda lagen i samband med den slutliga prövningen av grundlagsändringen. Man synes nu böra begagna sig av den möjlighet, som sålunda angavs, att taga till ledning de erfarenheter som under det förflutna året vunnits i utlandet, då man söker utforma be-

stämmelserna i lagen på sådant sätt att de göra minsta möjliga intrång i pressens självverksamhet.

I fråga om graden och arten av den krigsfara, varunder förhandsgranskning och införselförbud skola få tillgripas, finnes ingen begränsning stadgad i den såsom vilande antagna 6 § tryckfrihetsförordningen. Vid framläggandet av förslaget till 1940 års lagtima riksdag uttalade jag i motiveringen till stadgandet härom, att åtgärder av nu ifrågavarande slag borde komma till användning endast då det i ett för landet synnerligen kritiskt läge befundes oundgängligen erforderligt. Tillräckliga garantier för att åtgärderna icke tillgreps i annat fall finge anses ligga i att härför erfordrades riksdagens samtycke. Önskemål ha vid upprepade tillfällen framförts därom att även i lagtexten måtte komma till uttryck, att förhandsgranskning får tillgripas endast i ett dylikt särskilt allvarligt läge. Då något hinder med hänsyn till lagförslagets teknik icke möter mot att en erinran härom intages i den särskilda lagen, har jag ansett mig böra tillmötesgå dessa önskemål på det sätt att såsom förutsättning för förhandsgranskning i den särskilda lagen ytterligare angives, att åtgärden nödvändiggöres av hänsyn till rikets farliga be-lägenhet. Härigenom meddelas icke blott i motiveringen utan även i lagtexten en vägledning för lösandet av bedömningsfrågan, när förhållandena skola anses kräva att förhandsgranskning tillgripes.

Vad angår förutsättningarna för förhandsgranskning i övrigt skall enligt 3 § av den år 1940 villkorligt antagna lagen stadgande härom få meddelas till skydd för de allmänna intressen, varom i 2 § av lagen sägs. I sistnämnda paragraf stadgas om utgivningsförbud, att sådant må meddelas, om innehållet i periodisk skrift visat sig vid upprepade tillfällen ägnat att framkalla fara för rikets säkerhet eller skada rikets förhållande till främmande makt eller undergräva krigslydnaden eller ock därmed åsyftats att förbereda samhällsordningens omstörtande med våldsamma medel eller med hjälp av främmande makt.

Med anledning av de erinringar som riktats mot dessa stadganden torde en omarbetning böra ske, varigenom förutsättningarna för förhandsgranskning och utgivningsförbud så långt ske kan utformas i anslutning till den terminologi som redan kommit till användning i lagstiftningen.

Vad först angår förhandsgranskningen torde det vara nödvändigt att denna får användas för att förebygga icke blott meddelanden som kunna skada försvaret utan även sådana meddelanden som kunna äventyra det fredliga förhållandet till främmande makter eller rikets inre trygghet. I förstnämnda hänseende ha orden 'undergräva krigslydnaden', som återfinnas i 4 § 12 mom. tryckfrihetsförordningen, bibehållits. Därjämte ha upptagits uttrycken 'försämra krigsmaktens ställning' samt 'försvåra militära företag', vilka ansluta sig till stadgandet om krigsförräderi i 8 kap. 6 § strafflagen. Den hänsyn som måste tagas till vikten av att folkförsörjningen icke utsättes för allvarlig skada innefattas i uttrycket 'försvaga rikets försvarskraft'. I stället för uttrycket 'skada rikets förhållande till främmande makt' har ansetts lämpligt att använda uttrycket 'störa rikets fredliga förhållande

till främmande makt', till vilket motsvarigheter förekomma i 8 kap. 3 och 4 §§ strafflagen om brott som framkalla fara för krig eller repressalier eller andra för riket skadliga åtgärder från främmande makts sida. Orden 'sammällsordningens omstörtande' ha jämkats till 'statsskickets omstörtande'. I anslutning till lagarna om upplösning av vissa sammanslutningar och om straff för sabotage har tillagts uttrycket 'allvarligt störa ordningen inom landet'. Om bestämmelserna preciseras såsom nu sagts, torde det i den villkorligt antagna lagen upptagna uttrycket 'framkalla fara för rikets säkerhet' kunna utgå.

Såsom en förutsättning för utgivningsförbud beträffande periodisk skrift torde böra uppställas, att i skriften offentliggjorts meddelande av sådan beskaffenhet som angivits i fråga om förhandsgranskning. Då emellertid utgivningsförbud bör tillgripas endast mot skrifter, i vilka bedrives en fortsatt publiceringsverksamhet av dylikt slag, synes ytterligare böra fordras att offentliggörande av meddelanden av angiven art upprepats, oaktat skriftens utgivare av chefen för justitiedepartementet erhållit uttrycklig varning, vari meddelats honom att skriftens innehåll givit anledning att överväga utgivningsförbud.

Utgivningsförbud bör även kunna ifrågakomma i det fall att, då förhandsgranskning påbudits beträffande en periodisk skrift, granskningen hindras eller försvåras till följd av uppenbar tredska eller grov försummelse från utgivarens sida. Ett särskilt stadgande härom torde böra meddelas. För utgivningsförbud i dylikt fall synes icke böra uttryckligen förutsättas, att varning meddelats eller att åsidosättandet av givna föreskrifter rörande granskningen upprepats.

Enligt det förut omnämnda, inom justitiedepartementet utarbetade förslaget till granskningsförordning skulle de grundläggande administrativa bestämmelserna rörande förhandsgranskningen införas i en författning som underställts riksdagen för yttrande. Med hänsyn till den vikt bestämmelserna i en sådan författning äga skulle det i praktiken knappast ifrågakomma att däri vidtaga någon ändring av betydelse utan riksdagens hörande. Under sådana förhållanden medför det endast en formell ändring, om dessa bestämmelser inarbetas i tillämpningslagen.

Enligt förslaget till granskningsförordning skulle för omhänderhavande av förhandsgranskningen finnas en central myndighet, statens granskningsmyndighet. Denna skulle bestå av en granskningschef samt sju sakkunniga, av vilka tre skulle utses på förslag av tidningsmannaaorganisationerna, tre vara militärer med sakkunskap inom de olika försvarsgrenarna samt en hava erfarenhet rörande utrikespolitiska förhållanden. Under granskningsmyndigheten skulle lyda särskilda granskningsmän.

Jag kan i huvudsak ansluta mig till detta förslag. Det torde emellertid icke vara erforderligt att i lagen utsäges att mer än en av de sakkunniga skall vara militär. Bland de sakkunniga kan i så fall, därest detta kan ske med beaktande av att kravet på militär sakkunskap tillgodoses, beredas plats för andra personer med allmänt medborgerliga insikter.

Vad beträffar organisationen av granskningsverksamheten i övrigt torde det icke vara möjligt att i förväg bestämma dennas omfattning eller att närmare ange riktlinjerna för verksamheten. De organisatoriska frågorna måste uppenbarligen lösas med hänsyn till de aktuella förhållandena. En planläggning bör dock ske, som tar sikte på en situation då en mera omfattande förhandsgranskning kan ifrågakomma. I en sådan situation böra granskningsmän finnas på skilda platser i landet. Av största vikt är att såsom granskningsmän erhållas för uppgiften lämpliga personer. I första hand torde böra anlitas sådana som ha erfarenhet av tidningsmannarbete. Granskningsmyndigheten bör utöva en noggrann kontroll över granskningsmännens verksamhet.

Vid planläggningen av organisationen bör tillses, att den erfarenhet på hit-hörande område som vunnits, särskilt inom informationsstyrelsen, tillvaratas, och granskningsmyndighetens verksamhet bör uppenbarligen bedrivas i nära samband med informationsstyrelsen.

De närmare bestämmelserna rörande granskningsmyndighetens och granskningsmännens verksamhet torde böra meddelas i administrativa författningar. Innehållet i dessa författningar kan tydligen komma att växla efter det aktuella läget.

Det är emellertid av största vikt, att det administrativa ingripandet i pressens verksamhet göres endast i de fall och i den utsträckning det är oundgängligen nödvändigt. Värdet av den ansvarsmedvetna pressens stöd för regeringens utrikespolitik i ett för landet farligt läge ökas tydligen, om det såväl för pressen själv som för allmänheten är uppenbart att detta stöd gives efter egen omprövning och av fri övertygelse.

För att såvitt möjligt undvika tillämpning av obligatorisk förhandsgranskning synes det därför vara önskvärt, att ett frivilligt kontrollsystem skapas under pressens egen medverkan. För detta ändamål och för att i övrigt åstadkomma ett önskvärt samarbete mellan myndigheterna och pressen torde det vara lämpligt att tillsätta en särskild pressnämnd, bestående av personer tillhörande pressens egna organisationer. I samband med de under min ledning hållna överläggningarna om tillämpningslagens omarbetande har ett utkast upprättats rörande en sådan nämnd. Denna, som bör träda i verksamhet oberoende av förhandsgranskningens införande, bör ha till uppgift att medverka vid upprätthållande av förbindelserna mellan pressen och myndigheterna samt att vara ett organ för självdisciplin inom pressen. Nämnden utses av Kungl. Maj:t och består av ordförande och sju ledamöter. Ledamöterna utses på förslag av pressens yrkesorganisationer och dess politiska organisationer. Nämnden bör genom regeringens försorg erhålla alla de upplysningar som äro erforderliga för att den skall kunna fylla sin uppgift. Om i en tidning publiceras underrättelser eller uttalanden, som anses falla utanför gränserna av ett rätt bruk av tryckfriheten, bör pressnämnden äga att tilldela utgivaren varning. Varning bör efter nämndens prövning publiceras eller konfidentiellt delgivas. Nämnden bör även kunna höras i fråga om förberedelser till förhandsgranskning och avfattningen av därför nödiga instruktioner samt i fråga om utseende av lokala granskningsmän. Informationsstyrelsens press-

råd blir genom pressnämndens tillsättande överflödigt. Bestämmelser om pressnämnden böra utfärdas i administrativ ordning.

Bland andra organisatoriska åtgärder som kunna visa sig erforderliga synes även kunna ifrågasättas att uppdraga åt en särskild ledamot av statsrådet att utöva tillsyn över presskontrollen och den statliga informationsverksamheten.

I enlighet med vad i det föregående anförts har inom justitiedepartementet upprättats nytt förslag till lag med vissa bestämmelser om tryckta skrifter vid krig eller krigsfara.

Beträffande de särskilda paragraferna i lagförslaget må ytterligare nämnas följande.

Det har ansetts onödigt att i 1 §, såsom i den villkorligt antagna lagen skett, upprepa de i § 6 av förslaget till tryckfrihetsförordning stadgade förutsättningarna för att förordnande om tillämpning av lagen skall meddelas. Föreskrifterna om förhandsgranskning ha upptagits i 2 § i stället för, såsom enligt den villkorligt antagna lagen, i 3 §. I 3 § ha föreskrifterna om utgivningsförbud meddelats. Stadgandet att sådant förbud även skall gälla skrift, vilken uppenbarligen är avsedd att ersätta skrift som avses med förbudet, har ansetts böra erhålla tillämpning även i fråga om förhandsgranskning och införsel förbud och har därför upptagits såsom en ny 9 §. I 5—7 §§ ha efter vissa jämkningar upptagits de i förslaget till granskningsförordning angivna bestämmelserna. I 8 §, som motsvarar 5 § i den villkorligt antagna lagen, har den ändringen gjorts, att efter förebild av 3 § 9 mom. tryckfrihetsförordningen beslutanderätten i fråga om införsel förbud lagts i Konungens hand under det att chefen för justitiedepartementet fått rätt att provisoriskt förordna därom. 10 §, som innehåller straffpåföljder m. m., överensstämmer i sak med 6 § i den villkorligt antagna lagen.

Föredraganden hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen att — med frånträdande av sitt i skrivelse den 13 juni 1940, nr 422, anmälda beslut — under förutsättning att av 1940 års lagtima riksdag såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaget förslag till ändrad lydelse av § 86 regeringsformen och § 38 riksdagsordningen samt till införande i tryckfrihetsförordningen av en ny paragraf, betecknad såsom § 6, varder av riksdagen slutligen godkänt, antaga ifrågasvarande förslag till lag med vissa bestämmelser om tryckta skrifter vid krig eller krigsfara.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

G. Tidelius.